

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

**ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка

Спеціальності 013 Початкова освіта

Освітньо-професійної програми

Початкова освіта

Трибушна Карина Юрївна

Керівник к.пед.н., доцентка Горлова А.В.

Рецензент: Микитюк С.В., директорка

НВК№56 Херсонської міської ради

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.....	8
1.1. Поняття безпечного освітнього середовища: сутність та компоненти.....	8
1.2. Психолого-педагогічні аспекти створення безпечного середовища для учнів.....	12
1.3. Компаративний аналіз досвіду зарубіжних країн у питанні створення безпечного освітнього середовища для школярів.....	17
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	20
2.1. Методи організації безпечного освітнього середовища в умовах НУШ.....	20
2.2. Діагностика рівню емоційного комфорту молодших школярів у контексті створення безпечного освітнього середовища в умовах війни.....	24
2.3. Оптимізація шляхів з організації безпечного освітнього середовища в умовах НУШ.....	32
2.4. Контрольні результати експерименту з організації безпечного освітнього середовища в умовах НУШ.....	40
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	54
Додаток А Кодекс академічної доброчесності здобувача.....	54
Додаток Б Методика діагностики рівню емоційного комфорту молодших школярів.....	56

Додаток В Конспекти уроків з акцентом на методи створення безпечного освітнього середовища.....	59
---	----

ВСТУП

Актуальність дослідження. Створення безпечного освітнього середовища є одним із ключових пріоритетів Нової української школи (НУШ), яка прагне забезпечити якісну освіту в умовах сучасних викликів. **Безпечне середовище** - це не лише фізична охорона, але й психологічний комфорт, соціальна підтримка та емоційне благополуччя учнів і вчителів. У контексті реформування освіти, важливо формувати простір, де діти зможуть навчатися без страху, булінгу чи дискримінації, відчувати себе захищеними і мотивованими до навчання. Така атмосфера сприяє не тільки академічному успіху, але й формуванню громадянської свідомості та соціальної відповідальності учнів.

Нова українська школа - це ключова реформа вітчизняної освіти, яка спрямована на формування сучасного навчального простору, де учні здобувають не тільки академічні знання, а й життєві компетентності. Основна мета НУШ - створити школу, в якій буде приємно вчитися і яка готує до життя в сучасному суспільстві. Це передбачає, зокрема, запровадження нових підходів до навчання, орієнтованих на учня, а також забезпечення комфортних і безпечних умов для розвитку дитини.

Тема безпечного освітнього середовища для учнів початкової школи є надзвичайно важливою, оскільки впливає на якість навчання та психоемоційний розвиток дітей. Вона стала особливо актуальною в умовах сучасних викликів, таких як війна, що підкреслює необхідність забезпечення фізичної та психологічної безпеки. Науковці, які досліджували цю тему, а саме: О.Бондарчук, В.Бикова та А.Боярська-Хоменко, А.Горлова - акцентують увагу на створенні комфортних, а головне безпечних умов для навчання і розвитку учнів.

Одним із ключових завдань НУШ є організація безпечного освітнього середовища. Це середовище має бути вільним від будь-яких форм дискримінації, насильства, булінгу та психологічного тиску. Безпечний простір також включає підтримку емоційного благополуччя та

забезпечення фізичного захисту дітей і педагогів. Оскільки сучасні школи мають відповідати викликам глобалізованого світу та нових реалій, таких як війна, пандемії чи інші кризи, НУШ робить акцент на розвитку інклюзивного, інтерактивного та комфортного середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Шляхи організації такого середовища охоплюють низку аспектів: це і фізична безпека шкіл, запровадження сучасних навчальних технологій, забезпечення психологічної підтримки, активна співпраця з батьками та громадськістю, а також впровадження інноваційних методів управління класом. Важливим аспектом також є створення довірливих взаємин між учнями та вчителями, де кожен учасник процесу відчуває себе цінним і захищеним.

Безпечне освітнє середовище для учнів початкової школи є важливим фактором, що сприяє їх фізичному, емоційному та психологічному благополуччю. У такому середовищі діти відчувають захищеність, що знижує рівень стресу і тривожності, полегшує процес адаптації до освітнього процесу. Безпека стимулює активну участь учнів у навчальних заняттях, сприяє розвитку їхньої самооцінки та позитивного ставлення до навчання. Відсутність загроз фізичного або емоційного насильства забезпечує дітям можливість концентруватися на освітніх завданнях і розвивати свої навчальні навички. Формування безпечного середовища також є важливою умовою для розвитку взаємодії та співпраці між учнями і вчителями, що підвищує ефективність навчання.

Актуальність дослідження безпечного освітнього середовища для учнів початкової школи зумовлена нагальною потребою у забезпеченні фізичної та психологічної безпеки дітей в умовах сучасних викликів, таких як війна та соціальна нестабільність. Дослідження показують, що безпечне середовище сприяє покращенню навчальних досягнень, емоційного благополуччя та розвитку позитивної самооцінки учнів. Окрім того, впровадження нових освітніх стратегій, таких як Нова

українська школа, підкреслює важливість створення комфортних умов для навчання, що забезпечить всебічний розвиток дітей і підготує їх до викликів сучасного світу.

Зазначене вище обумовило тему експериментального дослідження **«Шляхи організації безпечного освітнього середовища в новій українській школі».**

Дослідження є інтегрованим в наукові програми, плани та теми, оскільки реалізується в контексті науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, яка сфокусована на наступній темі: «Психолого-педагогічна підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах криз».

Метою дослідження є визначення і аналіз теоретичних і практичних аспектів формування безпечного освітнього середовища для учнів початкової школи, а також експериментальна перевірка впровадження ефективних педагогічних стратегій, які сприятимуть забезпеченню фізичної та психологічної безпеки дітей під час навчання.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що створення безпечного освітнього середовища для учнів початкової школи, яке включає інтеграцію психологічних, соціальних та фізичних аспектів, позитивно вплине на академічні досягнення та емоційне благополуччя дітей. Якщо освітнє середовище буде адаптоване до потреб учнів і сприятиме їхній безпеці, то це призведе до підвищення мотивації до навчання і зменшення рівня стресу у дітей.

Завдання дослідження:

1. Визначити поняття безпечного освітнього середовища, розкрити його сутність та основні компоненти.
2. Вивчити методи та умови організації безпечного освітнього середовища в умовах Нової української школи (НУШ).
3. Розробити критерії, показники та рівні емоційного комфорту молодших школярів в умовах війни.

4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити шляхи організації безпечного освітнього середовища в умовах НУШ.

Об'єкт дослідження – безпечне освітнє середовище для учнів початкової школи в умовах НУШ.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти формування безпечного освітнього середовища, шляхи (педагогічні стратегії, методи і технології), які сприяють фізичному та психологічному благополуччю учнів під час навчання.

Теоретико-методологічною основою дослідження є комплекс підходів, сформованих на основі робіт вітчизняних науковців, які досліджують безпечне освітнє середовище. Зокрема, О.Бондарчук акцентує увагу на психологічній безпеці в освіті, а В.Биков розглядає безпечне освітнє середовище в сучасних педагогічних системах. Н. Бібік досліджує нові підходи в українській освіті, тоді як А.Боярська-Хоменко аналізує підтримку психоемоційного здоров'я педагогів. К.Варивода зосереджується на підготовці вчителів до створення безпечного середовища, а Т.Водолазська підкреслює роль освітнього середовища у розвитку особистості дитини. Н.Гонтаровська досліджує вплив освітнього середовища на дітей, А. Горлова звертається до питань профілактики важковиховуваності молодших школярів, а Н.Обозова та К.Князькіна доповнюють картину, зосереджуючи увагу на психологічній безпеці та психолого-педагогічному супроводі.

Методи дослідження включають аналіз наукової літератури, що дозволяє вивчити існуючі теоретичні підходи до формування безпечного освітнього середовища; проведення опитувань серед учителів і студентів Херсонського державного університету - сприяє збору даних про їх досвід і погляди на безпеку в навчальному процесі; реалізація спостереження за навчальним процесом в школах Херсонської області, яке дає змогу оцінити практичні аспекти реалізації безпечного середовища в умовах НУШ. Крім того, експериментальні методи можуть бути використані для

тестування ефективності розроблених педагогічних стратегій, спрямованих на покращення безпеки навчання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні та обґрунтуванні інноваційних підходів до створення безпечного освітнього середовища під час військових дій. Було проведено комплексний аналіз впливу війни на психологічне та емоційне самопочуття учнів, а також вивчено специфіку адаптації освітнього процесу до екстремальних умов. Досліджено роль педагогічних стратегій, спрямованих на зниження рівня стресу та страху в учнів через створення підтримуючої атмосфери. Визначено ефективні методи співпраці між учителями, батьками та громадами для забезпечення стабільності й безпеки навчання, зокрема через використання гнучких освітніх технологій, що враховують виклики воєнного часу.

Практичне значення роботи полягає у розробці конкретних рекомендацій для педагогів та адміністрацій освітніх закладів щодо створення безпечного освітнього середовища. Запропоновані методи і стратегії можуть бути впроваджені в освітній процес як у традиційних, так і в дистанційних умовах навчання. Результати дослідження також можуть бути використані для підвищення професійної компетентності педагогів через тренінги та семінари, спрямовані на вдосконалення умінь з формування безпечного середовища для учнів.

Апробація. Основні теоретичні аспекти та результати дослідження були представлені на обговорення на засіданні кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, де отримали позитивні відгуки. Зміст роботи висвітлено у статті «Безпечне освітнє середовище в НУШ», опублікованій у збірнику наукових праць «Магістерські студії. Альманах», Івано-Франківськ, ХДУ, 2024 рік.

Структура дослідження складається з вступу, двох основних розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

1.1. Поняття безпечного освітнього середовища: сутність та компоненти.

Створення безпечного освітнього середовища є однією з основних вимог, що ставляться до закладів освіти України. Через війну багато школярів стикаються зі складнощами у навчанні, зокрема через переміщення, втрату житла або необхідність навчатися дистанційно. Крім того, особливої уваги потребує емоційний стан учнів, оскільки досвід війни може призвести до підвищеного рівня стресу та тривожності, що впливає на їхні навчальні досягнення. Учасники навчального процесу повинні почуватися захищеними не лише фізично, але й психологічно та соціально [41]. Таке середовище сприяє формуванню гармонійної та відповідальної особистості, а також забезпечує якісні умови для навчання і виховання. Сприяння убезпеченню закладів освіти від військових загроз є комплексним завданням, що охоплює різні аспекти життя учнів і педагогів, починаючи від фізичної безпеки і закінчуючи інформаційною захищеністю.

На рівні законодавства створення безпечного освітнього середовища в Україні здійснюється відповідно до Закону України «Про освіту», який гарантує право на безпечні умови навчання (стаття 53) [14]. Важливою складовою є захист від будь-яких форм насильства (булінгу, дискримінації та ін.), що стало одним із пріоритетів в реформі освіти, а саме — концепції Нової української школи (НУШ). НУШ передбачає створення простору, де учні можуть розвиватися в атмосфері довіри, співпраці та взаємної поваги, що також узгоджується з міжнародними стандартами захисту прав дитини [26]. Особлива увага у межах НУШ приділяється профілактиці булінгу, впровадженню ефективних

педагогічних практик і забезпеченню належних фізичних умов у школах [23].

В роботі Д.Князькіна та І.Подтикана розкривається сутність терміну «Безпечне освітнє середовище - це комплекс умов, створених для забезпечення фізичної, психологічної та соціальної безпеки всіх учасників навчального процесу. Таке середовище сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню відповідальних громадян і забезпеченню комфортних умов для навчання та розвитку» [17, с.101].

Дослідженням безпечного освітнього середовища в закладах освіти займалися наступні науковці: В.Биков, Н.Кириленко, Д.Князькіна та О.Обозова, вони акцентували увагу на захисті учнів у шкільному середовищі та їх адаптації до нових умов. Психологічну безпеку вивчали: Н.Бібік, О.Бондарчук, А.Боярська-Хоменко, К.Варивода, А.Горлова, Л.Жуковська, Г.Мешко та М.Слюсаревський, зосереджуючи увагу на емоційному комфорті учнів і вчителів, а також на запобіганні булінгу. Науковий аналіз фізичної безпеки та здоров'язберезувальних технологій проводили С.Гаркуша, В.Мелешко, Н.Сосновенко, В.Сухомлинський та О.Шелевер, звертаючи увагу на ергономічні та санітарні аспекти освітнього середовища. Теоретичне обґрунтування загальних компонентів освітнього середовища здійснювали Т.Водолазська, Н.Гонтаровська, М.Лук'янченко, С.Роціна, А.Цимбалару, вивчаючи вплив соціальних умов і фізичного простору на розвиток учнів.

Згідно з думкою педагогині Л.Жуковської: «сутність безпечного освітнього середовища полягає у створенні простору, в якому учні, вчителі та інші учасники навчального процесу не зазнають ризиків або загроз для свого життя, здоров'я чи благополуччя» [11, с.20]. На нашу думку, цей простір також має забезпечувати захист від булінгу, дискримінації та інших негативних соціальних явищ. Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту»: «Основною метою безпечного освітнього середовища є формування умов для всебічного

розвитку особистості та забезпечення почуття захищеності, довіри та співпраці між учасниками навчального процесу» [13].

Після детального аналізу психолого-педагогічної літератури нами було виокремлено - *компоненти безпечного освітнього середовища*:

1. Фізична безпека - передбачає створення умов, що виключають ризики травматизму чи інших загроз для здоров'я учнів і педагогів [1;37]. Це включає відповідність навчальних приміщень санітарно-гігієнічним нормам, дотримання вимог протипожежної безпеки, наявність медичних пунктів, бомбосховищ та систем сповіщення про небезпеку.

2. Психологічна безпека - пов'язана з атмосферою довіри та підтримки, що сприяє позитивному емоційному стану учнів і викладачів, особливо в умовах війни, як зауважує дослідниця О.Бондарчук [4, с.11]. Важливим аспектом є захист від психологічного насильства, булінгу та дискримінації. Учні повинні мати можливість відкрито висловлювати свої думки, почуватися повноцінними членами колективу.

3. Соціальна безпека - включає забезпечення прав і рівних можливостей для всіх учасників навчального процесу незалежно від їх соціального статусу, національності, релігійних або інших відмінностей [18; 25]. Це також означає захист від будь-яких проявів дискримінації та соціальної несправедливості.

4. Інформаційна безпека - полягає в захисті учасників освітнього процесу від негативного впливу шкідливої або неправдивої інформації, зокрема в інтернет-просторі [12; 29]. Учні повинні бути навчені правильно використовувати цифрові ресурси, а також бути захищеними від кібербулінгу та інших загроз в інформаційному середовищі.

5. Педагогічна підтримка - забезпечення умов для розвитку учнів на всіх етапах навчання [16]. Це включає ефективні методи навчання та виховання, підтримку у важких ситуаціях, формування культури довіри та співпраці між учнями і вчителями.

6. Юридична захищеність - забезпечення дотримання законодавства щодо прав учнів та вчителів [9; 14]. Це включає знання та дотримання норм, які регулюють права на освіту, умови праці педагогів, а також надання правової допомоги у разі конфліктів.

Таким чином, безпечне освітнє середовище - це не лише фізичний простір, але й комплекс соціальних, психологічних та інформаційних умов, які гарантують комфорт та безпеку кожного учасника навчального процесу. Важливо, щоб кожен компонент такого середовища працював гармонійно, забезпечуючи оптимальні умови для всебічного розвитку особистості.

1.2. Психолого-педагогічні аспекти створення безпечного середовища для учнів.

Критично важливим завданням для забезпечення комфортного навчального процесу є створення безпечного освітнього середовища, адже воно безпосередньо впливає на психологічне здоров'я учнів, їх мотивацію та успіхи в навчанні. Безпека включає як фізичні, так і психологічні аспекти, які повинні бути враховані на всіх рівнях організації освітнього процесу. Інтеграція сучасних технологій для забезпечення інформаційної безпеки, а також створення умов, що сприяють емоційному комфорту, запобіганню булінгу та підтримці здорового способу життя, є невід'ємними складовими цього процесу. Війна в Україні призводить до серйозних змін в освітньому середовищі, вимагаючи від шкіл адаптації до нових викликів, включаючи захист дітей та вчителів [6]. У цей період важливо впроваджувати заходи для психологічної підтримки, зниження стресу учнів та створення умов для продовження навчання навіть у кризових ситуаціях.

Дослідженням безпечного освітнього середовища займаються відомі українські науковці, серед них: Н. Бібік, який акцентує увагу на психологічній безпеці в навчальному процесі [2], О.Бондарчук досліджує

соціальну безпеку освітнього середовища [4] та А. Боярська-Хоменко зосереджується на психоемоційному комфорті вчителів [5]. Т. Водолазська аналізує вплив освітнього простору на учнів [7], тоді як С.Гаркуша досліджує здоров'язберезувальні технології [8]. Г.Мешко розглядає стан емоційного благополуччя учнів [19], а О.Обозова вивчає питання інформаційної безпеки в контексті сучасних викликів [27].

Створення безпечного освітнього середовища для учнів є важливим аспектом педагогічної діяльності, оскільки воно впливає на емоційне та психологічне благополуччя, а також на академічну успішність і соціальний розвиток. Дослідниці Г.Назаренко та Н.Філіппова вивчають особливості віку учнів початкових класів, який зазвичай охоплює 6-12 років, а також визначають специфіку підходів до формування безпечного середовища [24, с.105]. Далі зупинимось на особливостях молодшого шкільного віку детальніше:

1. Емоційна вразливість: діти цього віку є емоційно вразливими, вони активно формують своє уявлення про світ і навколишні стосунки. У них спостерігається широкий спектр емоцій, включаючи радість, страх, тривогу і образу. Важливо, щоб учителі створювали атмосферу, в якій діти відчували себе комфортно, могли відкрито висловлювати свої емоції і переживання. Це включає регулярні обговорення емоційних станів у класі, використання ігор, які допомагають дітям висловлювати свої почуття.

2. Соціальна інтеракція: вік 6-12 років - це період активного розвитку соціальних навичок. Діти починають усвідомлювати важливість взаємодії з однолітками, формуючи дружні зв'язки. У цей час можуть виникати конфлікти через нездатність правильно спілкуватись або вирішувати непорозуміння. Вчителі повинні навчати учнів технікам спілкування і розв'язання конфліктів, використовуючи рольові ігри та групові завдання, що допоможуть дітям розвивати навички співпраці та емпатії.

3. *Розвиток самоусвідомлення:* на цьому етапі діти починають усвідомлювати себе як особистості. Вони формують уявлення про свої сильні та слабкі сторони, що може впливати на їхню самооцінку. Вчителі повинні створювати умови для формування позитивної самооцінки, заохочуючи дітей до участі в різних активностях, де вони продемонструють свої досягнення. Важливо також надавати конструктивний зворотний зв'язок, який би підтримував і підбадьорював учнів.

4. *Потреба в структурі і безпеці:* діти в цьому віці потребують чіткої структури і передбачуваності в освітньому процесі, адже під час війни їх світ повністю змінився. Вони краще реагують на встановлені правила і процедури, що забезпечує їм відчуття безпеки. Вчителі повинні чітко формулювати правила поведінки в класі, створювати розклад, який дозволяє учням знати, що і коли відбуватиметься. Це не лише допомагає уникнути хаосу, а й формує у дітей відчуття стабільності.

5. *Розвиток когнітивних навичок:* в цьому віці діти активно розвивають свої когнітивні навички, зокрема критичне мислення, здатність до аналізу та синтезу інформації. Це важливо для освітнього процесу, оскільки учні починають формулювати свої власні думки та ідеї. Вчителі можуть підтримувати цей розвиток, впроваджуючи інтерактивні методи навчання, які будуть заохочувати учнів до активного мислення і обговорення. Використання проектів і проблемно-орієнтованих завдань сприятиме розвитку аналітичних здібностей.

6. *Адаптація до змін:* учні початкових класів зазнають значних змін, деякі з них пов'язані з війною, від втрати житла та переходу до школи до нових соціальних взаємодій. Ці зміни можуть викликати тривогу і невпевненість у дітей. Вчителі повинні надавати підтримку в адаптації до нових умов, використовуючи програми, спрямовані на соціалізацію, такі як знайомства з однокласниками, організація спільних заходів і екскурсій.

Важливо також включати батьків у цей процес, оскільки їхня підтримка є ключовою для успішної адаптації дітей.

Таким чином, психолого-педагогічні аспекти створення безпечного середовища для учнів початкових класів вимагають врахування їх емоційних, соціальних і когнітивних потреб. Створення комфортного, підтримуючого середовища, яке відповідає цим потребам, є запорукою успішного навчання і розвитку учнів.

М.Слюсаревський в своїх наукових розробках зауважує, що: «Важливо забезпечити позитивний психологічний клімат у класі. Це означає створення атмосфери довіри, де учні відчуватимуть, що можуть висловлювати свої думки і почуття без страху осуду. Вчителі повинні демонструвати активне слухання та відкритість до ідей учнів, а також використовувати різноманітні комунікаційні техніки, щоб сприяти конструктивному діалогу» [34, с.194].

Необхідно додатково зазначити, що розвиток емоційного інтелекту учнів є невід'ємною частиною створення безпечного середовища. Педагогиня Л. Жуковська акцентує увагу на тому, що: «Уроки, які спрямовані на формування навичок самосвідомості, емпатії та управління емоціями, суттєво покращують взаємини між учнями. Залучення учнів до обговорень емоцій, навчання їх усвідомленню власних почуттів і емоцій інших, допомагає знизити рівень конфліктності і агресії в класі» [11, с.20].

Взаємодія та співпраця також мають величезне значення у освітньому процесі. Впровадження методів активного навчання, таких як групові проекти та колективні обговорення, стимулює учнів до співпраці, що сприяє розвитку командного духу і підтримує культуру взаємодопомоги. Цей підхід допомагає учням краще розуміти один одного, що знижує ризик виникнення конфліктів і проявів булінгу. Крім того, навички розв'язання конфліктів є критично важливими для сприяння безпеці в навчальному середовищі, як зазначає А. Горлова [10, с.443]. Вчителі можуть навчати учнів стратегіям конструктивного вирішення

суперечок, що дозволяє їм ефективно справлятися з конфліктними ситуаціями без використання агресії. Ці навички не лише покращують взаємини між однокласниками, але й формують у учнів почуття відповідальності за власні дії.

Забезпечення доступу до психологічної підтримки для учнів грає провідну роль у створенні безпечного середовища. Наявність шкільних психологів або консультантів може стати важливим ресурсом для учнів, які переживають емоційні труднощі [20; 38]. Вони надають індивідуальні консультації, проводять групові заняття та тренінги, що спрямовані на розвиток навичок самодопомоги і стійкості.

Ключовим аспектом є проведення превентивних заходів, які допомагають запобігти насильству та булінгу в школі, особливо в важкий - військовий період. Програми, спрямовані на виховання толерантності та поваги до різноманіття, повинні стати невід'ємною частиною освітнього процесу. Тематичні уроки, присвячені правам людини і соціальній справедливості, допоможуть формувати у учнів свідомість і відповідальність за свої дії, говорила науковиця С. Рошіна [31, с.34].

Психолого-педагогічні аспекти створення безпечного середовища для учнів є багатограними і взаємопов'язаними. Системний підхід до цих питань дозволяє не лише покращити психологічне благополуччя учнів, а й сприяє їхньому всебічному розвитку в умовах безпеки та підтримки.

Створення безпечного освітнього середовища для учнів є необхідною умовою їхнього успішного навчання та всебічного розвитку. *Психолого-педагогічні аспекти*, такі як формування позитивного психологічного клімату, розвиток емоційного інтелекту, стимулювання соціальної взаємодії та навчання навичкам розв'язання конфліктів, є ключовими в цьому процесі. Розуміння особливостей розвитку дітей цього віку, зокрема їхньої емоційної вразливості та потреби в структурованості, дозволяє педагогам створювати адаптивні та підтримуючі навчальні умови. Отже, забезпечення психологічної

підтримки, впровадження превентивних заходів проти булінгу та навчання навичкам комунікації сприяє формуванню здорової та безпечної атмосфери в освітньому закладі.

1.3. Компаративний аналіз досвіду зарубіжних країн у питанні створення безпечного освітнього середовища для школярів.

Вивчення досвіду зарубіжних країн у створенні безпечного освітнього середовища для школярів є важливим аспектом для вдосконалення національної системи освіти. Війна в Україні триває вже десять років, завдаючи серйозних наслідків для соціальної та економічної ситуації в країні. Цей тривалий конфлікт суттєво впливає на життя дітей, викликаючи потребу в термінових заходах для забезпечення їхньої безпеки та психологічної підтримки в освітньому процесі.

Різні країни підходять до створення безпечного освітнього середовища з урахуванням своїх культурних, соціальних та економічних умов. У науковій роботі В.Фізер та О.Шелевер наводяться наступні приклади: «У Фінляндії, головний акцент робиться на психологічну безпеку учнів через розвинену систему індивідуальної підтримки, превентивні заходи та високий рівень довіри між учителями, учнями та батьками. У Швеції велика увага приділяється антибулінговим програмам і залученню всіх учасників освітнього процесу до створення позитивної шкільної культури. У США широко застосовуються технології моніторингу фізичної та інформаційної безпеки, а також спеціальні програми з навчання учнів навичкам самооборони та стрес-менеджменту. Японія впроваджує комплексну стратегію з акцентом на здоров'язберезувальні технології та фізичну активність учнів, що включає створення спеціальних програм для запобігання стресу та розвитку емоційної стійкості» [40, с.88-89].

У цьому контексті важливою складовою є програми, що сприяють розвитку соціальних навичок і емоційного інтелекту, а також співпраця

між учнями, вчителями та батьками. Нами було проаналізовано найефективніші практики з різних країн, а також визначено ключові елементи, які можуть бути адаптовані до української освітньої системи (Табл.1.1.).

Таблиця 1.1.

Порівняння підходів до створення безпечного освітнього середовища для школярів у різних країнах.

	Психологічна безпека	Запобігання булінгу	Фізична безпека	Інформаційна безпека
Фінляндія	Програми соціально-емоційного навчання, акцент на співпрацю учнів, вчителів і батьків	Стратегії запобігання булінгу, виховання толерантності	Врахування фізичного середовища, програми з безпеки в школі	Основи цифрової грамотності в навчанні
США	Програми соціально-емоційного навчання (SEL), служби підтримки учнів	Програми, що включають підготовку до запобігання булінгу	Фокус на фізичній безпеці через навчання в умовах небезпеки	Програми з інформаційно і безпеки та грамотності
Швеція	Програми навчання для учнів, батьків і вчителів з акцентом на булінг	Національна стратегія боротьби з булінгом, залучення учнів і вчителів	Забезпечення фізичного комфорту в класах, безпечні інфраструктурні рішення	Інтеграція тем безпеки в навчальний процес
Японія	Підтримка учнів через програми, які сприяють адаптації до навчального середовища	Включення програм, спрямованих на колективну відповідальність	Навчання з евакуації в умовах надзвичайних ситуацій	Викладання основ кібербезпеки у школах
Канада	Освіта з акцентом на цифрову грамотність,	Інформування про ризики булінгу,	Забезпечення безпеки під час надзвичайних ситуацій	Програми навчання основ цифрової

	програми підтримки	програми підтримки		грамотності, захисту особистих даних
Україна	Впровадження програм психологічної підтримки, розвиток соціальних навичок учнів	Розробка антибулінгових кампаній, навчання вчителів, залучення учнів до програм	Проведення тренувань з безпеки, поліпшення інфраструктур и шкіл	Розвиток програм з цифрової грамотності, підвищення обізнаності про інформаційні загрози

Компаративний аналіз досвіду зарубіжних країн у створенні безпечного освітнього середовища для школярів виявив, що ключовими аспектами є психологічна безпека, запобігання булінгу, фізична безпека та інформаційна грамотність. Країни, такі як Фінляндія, США, Швеція, Японія та Канада, розробили успішні стратегії, які враховують культурні та соціальні особливості, що може слугувати корисним орієнтиром для України.

В Україні необхідно активніше впроваджувати програми психологічної підтримки, розвивати навички соціально-емоційного навчання, а також формувати стратегії запобігання булінгу, що забезпечить більш безпечне та підтримуюче середовище для учнів. Також станом на зараз важливо поліпшити інфраструктуру шкіл, створити укриття і посилити інформаційну грамотність учнів у контексті цифрових та військових загроз. Адаптація міжнародного досвіду та системний підхід до впровадження цих аспектів можуть суттєво підвищити рівень безпеки в українських закладах освіти, сприяючи всебічному розвитку учнів у складних умовах сучасного світу.

РОЗДІЛ II.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.

2.1. Методи організації безпечного освітнього середовища в умовах НУШ.

У сучасному освітньому процесі безпечне середовище є ключовим чинником, що впливає на ефективність навчання та всебічний розвиток учнів. У зв'язку з тривалою війною в Україні, важливість створення такого середовища стає ще більш очевидною, адже учні стикаються з численними стресовими факторами, які можуть впливати на їх емоційний стан і навчальні досягнення. Нова українська школа (НУШ) спрямована на створення інклюзивного, підтримуючого та безпечного навчального простору, де кожен учень може реалізувати свій потенціал, незважаючи на виклики, пов'язані з війною. У цьому контексті важливо дослідити методи та умови, які сприяють організації безпечного освітнього середовища.

Безпечне освітнє середовище охоплює не лише фізичні аспекти, такі як безпека приміщень і матеріально-технічного забезпечення, але й психологічні та соціальні складові. Л. Коваль у своїй статті наголосила, що: «В умовах НУШ, учні повинні відчувати себе вільно та комфортно для висловлення своїх думок, почуттів і потреб. Це передбачає не лише використання інноваційних методик навчання, але й залучення учнів до створення безпечного середовища, що дозволяє формувати у них відповідальність за свої дії» [15, с.47].

Як зауважує науковиця Г.Мешко: «Методи організації безпечного освітнього середовища — це підходи, які використовуються для забезпечення безпеки учнів у навчальних закладах» [22, с.238]. Методи організації безпечного освітнього середовища включають (Табл. 2.1.):

впровадження програм соціально-емоційного навчання, тренінгів для вчителів, навчання навичкам спілкування та вирішення конфліктів, а також активну участь учнів у формуванні правил поведінки в класі. Крім того, важливо створити умови для відкритого спілкування між усіма учасниками навчального процесу, що забезпечить довіру та підтримку.

Таблиця 2.1.

Методи організації безпечного освітнього середовища в умовах НУШ.

Метод	Опис характеристик
Соціально-емоційне навчання (СЕН)	Цей метод передбачає розвиток навичок розпізнавання, розуміння та управління емоціями учнів, а також формування емпатії, навичок спілкування та вирішення конфліктів. Впровадження програм СЕН сприяє покращенню психологічного клімату в класі та зменшенню випадків булінгу.
Тренінги для вчителів	Проведення спеціальних тренінгів для педагогів, що допомагають їм краще розуміти потреби учнів, розвивати навички управління класом та ефективно реагувати на емоційні проблеми учнів. Такі тренінги підвищують компетентність вчителів у роботі з різними ситуаціями, що виникають в класі.
Активне навчання	Використання методів активного навчання, таких як групова робота, проекти, рольові ігри, дозволяє учням брати активну участь у процесі навчання, сприяє розвитку їх комунікаційних навичок і впевненості в собі. Це також сприяє формуванню відчуття спільності та підтримки серед учнів.
Створення безпечного фізичного простору	Забезпечення комфортних, добре освітлених, організованих класних кімнат з достатньою кількістю простору для руху. Важливою складовою є також наявність безпечних та доступних навчальних матеріалів. Це сприяє зниженню стресу у учнів та підвищує їх продуктивність.
Залучення учнів до створення правил	Активна участь учнів у формуванні правил поведінки в класі та школі сприяє розвитку почуття відповідальності та належності. Це дозволяє учням відчути свою значимість у навчальному процесі та покращує взаємодію між учнями і вчителями.
Відкрите спілкування	Створення атмосфери відкритого спілкування між учнями, вчителями та батьками, що сприяє розвитку довіри і підтримки. Важливо, щоб учні відчували, що їхні думки і почуття цінуються, що стимулює їх

висловлюватися та звертатися за допомогою у разі потреби.

Методи організації безпечного освітнього середовища в умовах Нової української школи є критично важливими для забезпечення комфортного та підтримуючого навчання учнів.

Відомий Український педагог О.Сироватко наголошує, що інтеграція цих методів у практику українських закладів освіти дозволяє не лише покращити психологічний клімат, а й забезпечити учням можливість всебічного розвитку, формування навичок, необхідних для успішної соціалізації в сучасному світі [32, с.20]. Успішна реалізація цих підходів допоможе створити безпечне середовище, в якому учні зможуть відчувати себе впевнено, навчатися та розвиватися.

А. Цимбалару в своїх методичних розробках писала, що: «Умови організації безпечного освітнього середовища - це сукупність факторів, які забезпечують безпеку та комфорт учнів у процесі навчання» [37, с.49]. Умови організації безпечного освітнього середовища в контексті НУШ охоплюють (Табл.2.2.): фізичні, психологічні, соціальні, організаційні та технологічні аспекти. Інтеграція цих умов дозволяє створити підтримуюче середовище, яке сприяє всебічному розвитку учнів і їх успішній соціалізації.

Таблиця 2.2.

Умови організації безпечного освітнього середовища в умовах Нової української школи

Умови	Опис
Фізичні умови	Створення комфортних і безпечних навчальних приміщень з хорошим освітленням, вентиляцією, звукоізоляцією та ергономічними меблями, що відповідають віковим особливостям учнів. Наявність сучасних засобів навчання, таких як інтерактивні дошки, комп'ютери та лабораторне обладнання, також відіграє важливу роль. Безпечна територія школи повинна бути огорожена та мати зелені зони для відпочинку учнів, а також забезпечувати доступ до спортивних майданчиків.
Психологічні умови	Забезпечення емоційного благополуччя учнів через підтримку, довіру та відкриту комунікацію між учнями і

	вчителями. Впровадження програм соціально-емоційного навчання, які допомагають учням розвивати навички саморегуляції, емпатії та вирішення конфліктів. Наявність психологічної служби в школі та можливість звернення до шкільного психолога сприяють зниженню стресу та формуванню здорового клімату в класі.
Соціальні умови	Формування позитивних стосунків у класі через групові проекти, командні ігри та інші активності, які сприяють розвитку співпраці та взаємопідтримки. Залучення учнів до створення правил поведінки в класі, що сприяє їхній відповідальності та власному розвитку. Важливо також забезпечити участь батьків у навчальному процесі, що підвищує відчуття спільноти та підтримки.
Організаційні умови	Впровадження чітких правил і процедур, які регулюють поведінку учнів, а також механізмів реагування на випадки порушення безпеки, таких як булінг або насильство. Проведення регулярних тренінгів і семінарів для вчителів з питань управління класом і підтримки безпеки учнів. Необхідно також формувати культуру відкритого спілкування, яка сприяє виявленню проблем і їх своєчасному вирішенню.
Технологічні умови	Забезпечення доступу до сучасних технологій і ресурсів, таких як комп'ютери, планшети та інтернет, з урахуванням принципів інформаційної безпеки. Проведення навчання з основ цифрової грамотності та безпеки, що дозволяє учням відповідально користуватися інформаційними технологіями. Важливо також мати на увазі конфіденційність особистої інформації учнів та їхніх родин у цифровому середовищі.

Умови організації безпечного освітнього середовища в умовах Нової української школи є багатовимірними і охоплюють фізичні, психологічні, соціальні, організаційні та технологічні аспекти.. Таким чином, інтеграція всіх цих умов є критично важливою для створення безпечного і підтримуючого навчального середовища. Загалом, створення безпечного освітнього середовища в умовах Нової української школи є важливою метою, яка потребує комплексного підходу. Впровадження фізичних, психологічних, соціальних, організаційних і технологічних умов забезпечує всебічний розвиток учнів, їхню соціалізацію та емоційне благополуччя.

Ефективна реалізація цих методів та умов сприяє формуванню позитивного навчального клімату, де учні можуть вільно виражати себе,

співпрацювати з однокласниками і отримувати знання в комфортному середовищі. Таким чином, безпечне освітнє середовище стає основою для успішного навчання і розвитку особистості учнів, що має стратегічне значення для майбутнього української освіти.

2.2. Діагностика рівню емоційного комфорту молодших школярів у контексті створення безпечного освітнього середовища в умовах війни .

Військовий стан в Україні спричиняє серйозні зміни в освітньому процесі багатьох шкіл, проте це не стало на заваді для реалізації нашого дослідження, спрямованого на вивчення психоемоційного стану учнів. Нами було реалізовано експеримент на базі Херсонської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 28 Херсонської міської ради. Навчання в цій школі відбувалося в умовах постійних загроз та невизначеності, це включало дистанційну освіту, періодичні відключення електроенергії та регулярні обстріли. Незважаючи на ці виклики, ми успішно провели діагностику рівня емоційного комфорту серед учнів молодших класів.

Дослідження включало роботу з учнями 3-А класу, яка проходила під наглядом педагогів освітнього закладу. Загалом участь у експерименті взяли 19 учнів, які продовжували стабільно брати участь в заняттях, незважаючи на труднощі, що виникали в умовах воєнного часу.

Авторська методика, розроблена для вимірювання рівню емоційного комфорту молодших школярів, базувалася на напрацюваннях Н.Габрусєвої, Г.Мешко та О.Мешко [21]. Наша методика адаптована до сучасних реалій навчання, що поєднує дистанційні та змішані форми, з урахуванням впливу війни на емоційний стан учнів.

В основу методики покладено ряд вправ, які дозволяють оцінити рівень: емоційної тривожності, фізіологічних проявів стресу, соціальної адаптації, навчальної мотивації, психологічної стійкості. *Основною*

метою діагностики є визначення рівня психоемоційного стану учнів та проведення спеціально організованої педагогічної діяльності для створення безпечного освітнього середовища. На основі аналізу отриманих результатів та науково-педагогічної літератури було розроблено критерії та показники емоційного комфорту учнів, які представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Критерії діагностики емоційного комфорту молодших школярів в умовах військового конфлікту.

Критерій	Опис
Емоційна тривожність	Цей критерій оцінює рівень тривожності, страху та занепокоєння учнів, зокрема у контексті навчання в умовах війни. Важливо виявити, як діти реагують на стресові ситуації, такі як повітряні тривоги чи відключення електроенергії, а також їхні емоційні реакції під час контрольних робіт або усних відповідей. Підвищена емоційна тривожність може заважати концентрації на навчанні та негативно впливати на успішність.
Фізіологічні прояви стресу	Критерій фокусується на фізичних симптомах, які можуть свідчити про стрес або тривожність, особливо в умовах війни. Це може включати головний біль, болі в животі, проблеми зі сном, а також фізичну напругу під час навчальних занять. Визначення фізіологічних проявів допоможе виявити учнів, які потребують особливої уваги і підтримки для покращення їхнього психоемоційного стану.
Соціальна адаптація	Оцінка цього критерію передбачає вивчення того, як учні взаємодіють із однокласниками та вчителями в умовах нестабільності. Важливо дослідити, чи мають

	діти труднощі у встановленні соціальних зв'язків, чи відчувають вони підтримку з боку однолітків. Соціальна адаптація може впливати на загальний емоційний фон учнів, а також на їхнє бажання активно брати участь у навчальному процесі.
Навчальна мотивація	Цей критерій оцінює зацікавленість учнів у навчанні, враховуючи вплив стресових умов на їхню мотивацію. Низький рівень мотивації може проявлятися у уникненні навчальних завдань, зниженні активності на уроках або негативному ставленні до навчального процесу. Важливо виявити фактори, які можуть сприяти підвищенню мотивації учнів, а також можливі причини її зниження.
Психологічна стійкість	Критерій вимірює здатність учнів адаптуватися до стресових ситуацій, швидко відновлюватися після невдач і справлятися з викликами, пов'язаними з навчанням у складних умовах. Важливо визначити, чи використовують діти конструктивні стратегії для подолання стресу, такі як саморегуляція, емоційна

Розроблені критерії та показники рівня емоційного комфорту молодших школярів дозволили визначити рівні сформованості, які представлені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Рівні сформованості емоційного комфорту у молодших школярів.

Рівень	Опис
Високий рівень	Учні демонструють стабільний емоційний комфорт у навчальному процесі. Вони відзначаються високою самооцінкою та впевненістю під час виконання навчальних завдань, навіть у стресових ситуаціях

	<p>(наприклад, контрольних роботах або усних відповідях). Вони активно беруть участь у класних обговореннях, не бояться висловлювати свою думку, та легко знаходять спільну мову з однокласниками та вчителями. Такі учні здатні конструктивно справлятися з труднощами, швидко відновлюються після невдач і зазвичай підтримують позитивний настрій у групі. Висока освітня мотивація спонукає їх до самостійного навчання, участі в позакласних заходах і прагнення до досягнення нових знань.</p>
<p>Середній рівень</p>	<p>Учні демонструють помірний рівень емоційного комфорту. Вони здатні брати участь у освітньому процесі, проте можуть відчувати тривогу в окремих ситуаціях, таких як контрольні роботи, усні відповіді або під час спілкування з однокласниками. У таких випадках спостерігається деяка нерішучість або необхідність додаткової підтримки з боку вчителя. В цілому вони мають середню мотивацію до навчання, іноді показують інтерес до матеріалу, проте їхня активність може коливатися в залежності від емоційного фону, впливу однолітків чи обставин. Підтримка з боку дорослих та позитивне підкріплення можуть підвищити їх впевненість і допомогти в подоланні стресових ситуацій.</p>
<p>Низький рівень</p>	<p>Учні відчувають високий рівень тривожності та стресу під час навчання, що негативно впливає на їх емоційний комфорт. Вони можуть уникати участі в класних заходах, проявляти страх перед оцінюванням або труднощами у спілкуванні з однокласниками і вчителями. Часті негативні емоційні реакції (такі як страх, занепокоєння чи розчарування) заважають їм зосередитися на навчанні і</p>

можуть призводити до низької успішності. Низька мотивація до навчання може бути пов'язана з негативним досвідом, високими очікуваннями з боку батьків чи вчителів, або відсутністю соціальної підтримки. Таким учням часто потрібна додаткова увага, підтримка та допомога в розвитку навичок саморегуляції, а також адаптація освітнього процесу до їх потреб.

Нами проведено детальний аналіз результатів діагностики рівню емоційного комфорту молодших школярів в умовах війни (Додаток Б.):

1. *Емоційна тривожність (рис. 2.1.):* низький рівень (6 учнів, 32%), учні на цьому рівні мають високі показники тривожності, часто переживають страх перед контрольними роботами та усними відповідями, що заважає їм зосередитися на навчанні; середній рівень (9 учнів, 47%), діти проявляють помірну тривожність, що може призводити до деяких труднощів під час навчальних завдань, але в цілому вони можуть справлятися з більшістю ситуацій; високий рівень (4 учні, 21%), учні цього рівня демонструють низькі показники тривожності, активно беруть участь у освітньому процесі, не бояться виступати перед класом і можуть самостійно долати стресові ситуації.

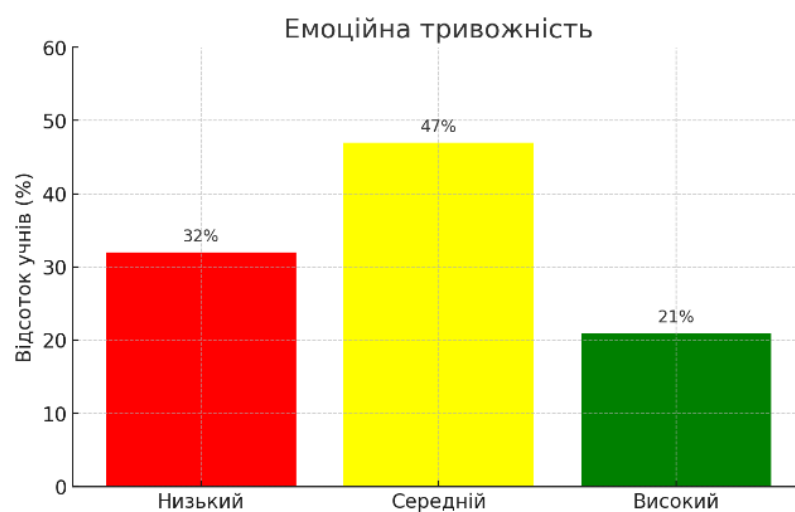

Рисунок 2.1. Емоційна тривожність учнів початкової школи.

2. *Фізіологічні прояви стресу (рис. 2.2.):* низький рівень (6 учнів, 32%), діти на цьому рівні часто скаржаться на фізичні симптоми, такі як

головний біль чи порушення сну, які можуть бути наслідком стресу; середній рівень (8 учнів, 42%), учні демонструють деякі фізіологічні прояви стресу, проте вони зазвичай не є вираженими, і діти в змозі функціонувати в навчальному середовищі; високий рівень (5 учнів, 26%), здобувачі на цьому рівні рідко зазнають фізичних симптомів стресу, і, як правило, добре справляються з навантаженнями під час навчання.

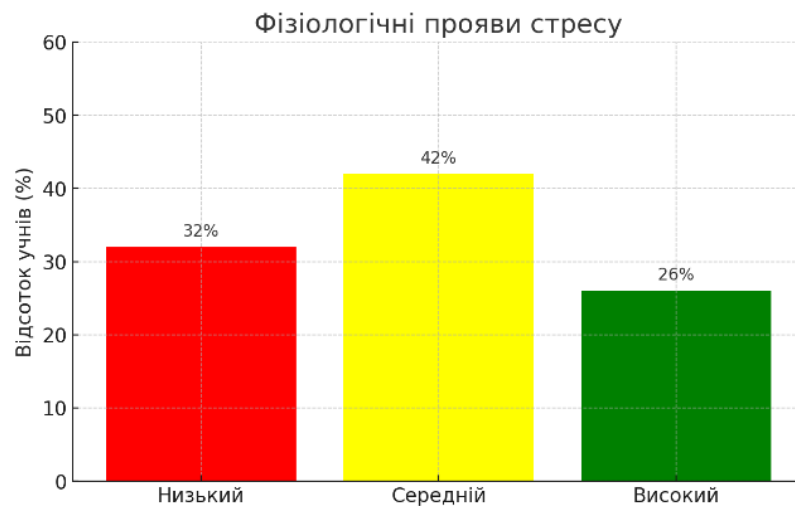

Рисунок 2.2. Фізіологічні прояви стресу серед учнів початкової школи.

3. Соціальна адаптація (рис. 2.3.): низький рівень (6 учнів, 32%), учні мають труднощі у взаємодії з однокласниками, уникають спілкування і не можуть налагодити контакт з іншими; середній рівень (10 учнів, 53%), діти демонструють середній рівень соціальної адаптації, вони можуть спілкуватися з однолітками, проте іноді відчувають невпевненість у нових ситуаціях; високий рівень (3 учні, 15%), учні на цьому рівні активно взаємодіють з однокласниками, успішно вирішують конфлікти та підтримують дружні стосунки.

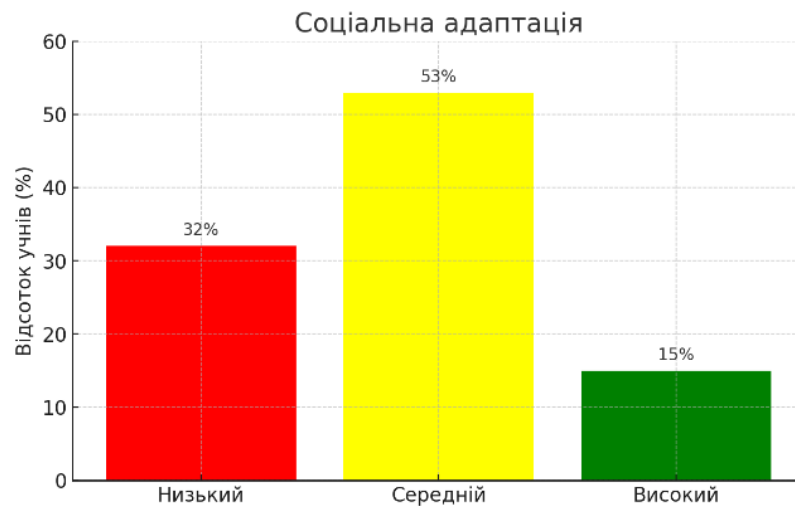

Рисунок 2.3. Соціальна адаптація учнів початкової школи.

4. *Навчальна мотивація* (рис. 2.4.): низький рівень (6 учнів, 31%), учні демонструють низьку мотивацію до навчання, часто уникають виконання завдань і не проявляють інтересу до освітнього процесу; середній рівень (6 учнів, 32%), діти виявляють певний інтерес до навчання, але часто потребують додаткової підтримки для виконання завдань; високий рівень (7 учнів, 37%), учні активно залучені до навчання, проявляють ініціативу, з готовністю виконують завдання та беруть участь у позакласних заходах.

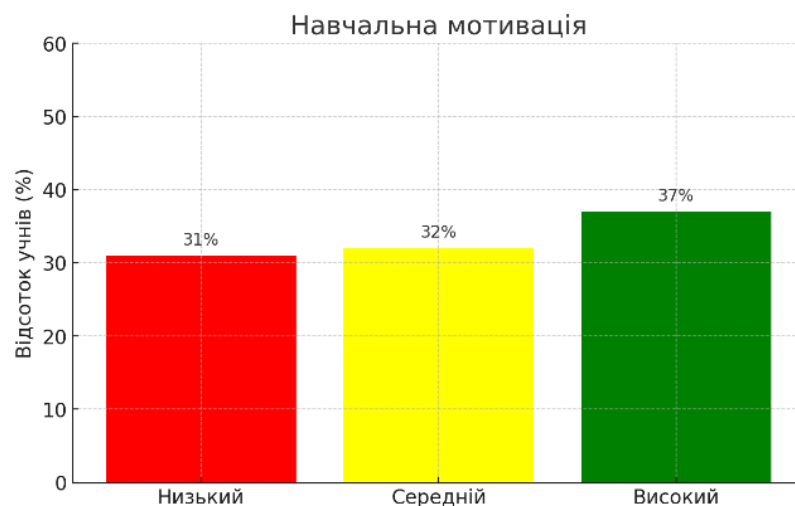

Рисунок 2.4. Навчальна мотивація учнів початкової школи.

5. *Психологічна стійкість* (рис. 2.5.): низький рівень (4 учні, 21%), учні на цьому рівні демонструють труднощі у прийнятті невдач, легко піддаються паніці в стресових ситуаціях; середній рівень (11 учнів, 58%),

діти здатні адаптуватися до змін, але іноді їм важко справитися з серйозними викликами; високий рівень (4 учні, 21%), учні на цьому рівні успішно долають труднощі, активно використовують конструктивні стратегії для подолання стресу та швидко відновлюються після невдач.

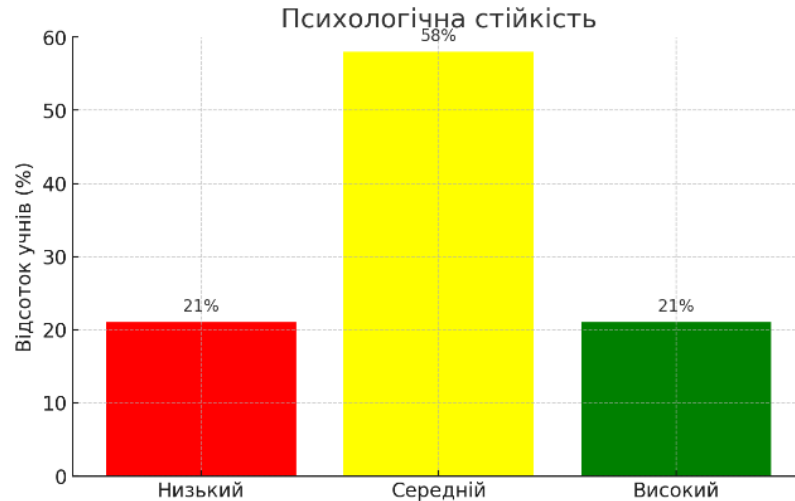

Рисунок 2.5. Психологічна стійкість учнів початкової школи.

Результати діагностики рівня емоційного комфорту молодших школярів в умовах війни продемонстрували різноманітність емоційних станів учнів. Низький рівень емоційного комфорту виявили 33.7% (7 учнів), для них характерне - виникнення значних труднощів в адаптації до освітнього середовища, часте відчуття тривоги, страх та невпевненість у своїх здібностях, висока чутливість до критики, що впливає на їх навчальну мотивацію. Середній рівень емоційного комфорту показали 36.8% (8 учнів), які відчувають певні труднощі, проте мають ресурси для адаптації, здатні справлятися зі стресом за підтримки вчителів та батьків, але іноді відчувають вагання у своїх можливостях. Високий рівень емоційного комфорту продемонстрували 26.5% (5 учнів), які відчувають безпеку та підтримку, мають сильну мотивацію до навчання, гарні соціальні навички, здатні самостійно вирішувати проблеми та активно брати участь у освітньому процесі. Загалом, результати свідчать про різноманітність рівню емоційного комфорту серед молодших школярів, підкреслюють необхідність цілеспрямованої роботи вчителів і психологів для підтримки дітей у складні часи, а також важливість впровадження

програм, які враховують індивідуальні потреби учнів і створюють підтримуюче середовище для їхнього емоційного та соціального розвитку.

2.3. Оптимізація шляхів з організації безпечного освітнього середовища в умовах НУШ.

В умовах війни в Україні важливість організації безпечного освітнього середовища та забезпечення емоційного комфорту учнів стає ще більш актуальною. Безпечне освітнє середовище - це не лише фізична безпека, але й психологічний комфорт, який сприяє ефективному навчанню та розвитку дітей. У новій українській школі (НУШ) особливу увагу приділяють створенню умов, які дозволяють учням відчувати себе захищеними, отримувати необхідну підтримку та розвивати свої навички у сприятливій атмосфері.

Науковці В.Горленко та Н.Сосновенко зауважують, що: «Війна приносить безліч викликів, які можуть впливати на емоційний стан учнів. Багато дітей стикаються з тривогою, страхом та невпевненістю у своїх здібностях, що негативно позначається на їх навчальній мотивації» [35, с.333]. У такій ситуації важливо, щоб учителі та школа в цілому забезпечували емоційну підтримку, допомагали учням справлятися з труднощами та створювали умови для відкритого вираження емоцій.

Використання сучасних технологій та інтерактивних методів навчання в рамках НУШ дозволяє не лише забезпечити фізичну безпеку, але й створити сприятливу атмосферу для навчання, де кожен учень може відчувати свою значущість [30]. Розвиток емоційного комфорту в класі допомагає дітям справлятися зі стресом і зосереджуватися на навчанні, що, у свою чергу, підвищує їхню активність і мотивацію.

Головною метою спеціально організованої нами педагогічної діяльності було створення безпечного освітнього середовища та підтримка емоційного комфорту учнів у новій українській школі,

особливо в умовах війни в Україні. В сучасних обставинах тривожного інформаційного фону, який характерний для нашого часу, надзвичайно важливо створити атмосферу, що сприяє емоційному благополуччю дітей.

У процесі дослідження ми акцентували увагу на важливості безпеки в освітньому середовищі, що є критично важливим фактором для забезпечення психологічного комфорту учнів. Створення безпечного освітнього середовища включає в себе не лише фізичну безпеку, але й емоційну підтримку, що дозволяє дітям відчувати впевненість у своїх силах та здібностях.

Розглянемо запропоновані нами шляхи, які сприяють формуванню безпечного освітнього середовища та емоційного комфорту, зокрема стратегії та вправи (Додаток В.), що допомагають вчителям підтримувати дітей в умовах воєнного часу:

- психологічна підтримка;
- когнітивно-поведінкова терапія;
- фізична активність та релаксаційні техніки;
- інтерактивні методи навчання та групові проєкти;
- розвиток навичок подолання труднощів і стресу.

Експериментальна перевірка кожного елемента нашої діяльності дозволила глибше зрозуміти, як сприяння безпеці та підтримка емоційного комфорту впливають на освітні результати та загальний розвиток учнів. Під час проведення експерименту ми побачили, як в учнів змінюється почуття захищеності, емоційна налаштованість на пізнання нового, покращується психологічна стійкість. Третьюокласники з великим задоволенням виконували завдання та занурювалися в цікаві теми.

В процесі експериментальної роботи ми дійшли висновку, що запропоновані нами шляхи створення безпечного освітнього середовища є ефективними.

Емоційна тривожність може значно впливати на повсякденне життя людини, викликаючи постійне занепокоєння, стрес і напругу [33]. Важливо працювати з цим станом, оскільки тривожність може призвести до погіршення психічного та фізичного здоров'я, зниження концентрації, продуктивності та якості життя загалом. Якщо не звертати уваги на емоційну тривожність, вона може перерости у хронічний стрес, депресію чи інші психосоматичні розлади. Робота з тривожністю допомагає відновити внутрішній спокій, покращити емоційний стан і підвищити здатність адаптуватися до життєвих викликів.

Стратегії:

- Психологічна підтримка: налагодження регулярного контакту з психологами, що забезпечує учням доступ до допомоги у подоланні емоційної тривожності.
- Когнітивно-поведінкова терапія: використання методів терапії для зміни негативних патернів мислення, що допомагає зменшити тривожні реакції.

Вправа: «Кольорові емоції».

Мета: знизити рівень емоційної тривожності, допомогти учням усвідомити свої емоції та вчитися їх виражати.

Етапи:

1. Учні обирають кольори, які символізують їхній поточний емоційний стан (наприклад, червоний для гніву, синій для спокою).
2. Вони малюють абстрактну картину, використовуючи ці кольори, щоб виразити свої почуття.
3. Кожен учень коротко розповідає про свій малюнок, пояснюючи, чому обрав ті чи інші кольори.
4. Обговорюються можливі шляхи зменшення тривоги: дихальні техніки, релаксація, підтримка друзів.

Вправа: «Дихай глибше».

Мета: навчити учнів дихальним вправам для зниження стресу та зменшення емоційної напруги.

Етапи:

1. Учні сідають зручно на килимок або стільці.
2. Вчитель показує техніку глибокого дихання: вдих через ніс на 4 рахунки, затримка дихання на 2 рахунки і повільний видих через рот на 6 рахунків.
3. Діти повторюють вправу 5-7 разів.
4. Вчитель обговорює з учнями, як вони почуваються після вправи і як можна використовувати цю техніку у стресових ситуаціях.

Фізіологічні прояви стресу у дітей молодшого шкільного віку можуть бути непомітними, але важливими для розуміння. Часто вони скаржаться на незрозуміле серцебиття, підвищену пітливість або болі в животі чи голові, хоча явних причин для цього немає. Стрес також може викликати порушення сну - дитина довго засинає, прокидається вночі або спить неспокійно. Зміни в апетиті теж є частою реакцією: учні можуть відмовлятися від їжі або, навпаки, їсти більше звичайного. Тривалий стрес також знижує імунітет, тому діти можуть частіше хворіти [28]. Хоча школяр може не завжди розуміти і говорити про свій емоційний стан, ці фізичні ознаки вказують на те, що він перебуває під впливом стресу, і з цим варто працювати, щоб підтримати його здоров'я і благополуччя.

Стратегії:

- Фізична активність: включення рухливих ігор і занять фізичною культурою, що зменшує фізіологічні прояви стресу.
- Релаксаційні техніки: навчання учнів методам релаксації, таким як глибоке дихання чи медитація, для зниження фізичних симптомів стресу.

Вправа: «Рухайся з радістю».

Мета: знизити фізіологічні прояви стресу через фізичну активність та розрядку напруги.

Етапи:

1. Учні виконують серію легких фізичних вправ або танцювальних рухів під музику.
2. Вчитель пропонує кожному учню відтворити рух, що символізує його поточний емоційний стан (наприклад, швидкі рухи для збудження або повільні для спокою).
3. Кожен учень ділиться своїми враженнями після вправи і тим, як змінився його фізичний стан.

Вправа: «Заспокійлива прогулянка».

Мета: сприяти зменшенню фізіологічних симптомів стресу через взаємодію з природою.

Етапи:

1. Учні йдуть на коротку прогулянку на свіжому повітрі (шкільний двір, парк).
2. Під час прогулянки їм пропонується звернути увагу на навколишні звуки, запахи та відчуття.
3. Після прогулянки учні діляться тим, як змінився їхній фізичний та емоційний стан.

Соціальна адаптація молодших школярів є важливим процесом, що визначає їх здатність інтегруватися у колектив та взаємодіяти з однолітками. Вона включає в себе розвиток комунікативних навичок, вміння співпрацювати та вирішувати конфлікти [36]. Учні, які добре адаптовані, зазвичай мають позитивні стосунки з однокласниками, що сприяє формуванню здорової самооцінки і емоційного комфорту. У цьому процесі важливу роль відіграє підтримка з боку вчителів і батьків, які можуть допомогти розвивати навички емоційного інтелекту та формувати позитивні соціальні зв'язки. Проблеми у соціальній адаптації можуть проявлятися у вигляді тривоги, замкнутості або агресії, тому своєчасна допомога та втручання можуть суттєво покращити ситуацію.

Стратегії:

- Групові проекти: Заохочення учнів до роботи в командах для розвитку соціальних навичок та покращення адаптації в нових умовах.
- Організація зустрічей: проведення заходів, що сприяють взаємодії учнів та створенню нових соціальних зв'язків.

Вправа: «Колективне рішення».

Мета: розвивати навички співпраці та соціальної взаємодії через спільне вирішення проблем.

Етапи:

1. Учні розділяються на групи і отримують завдання знайти рішення для певної проблемної ситуації (наприклад, як організувати шкільну подію або вирішити конфлікт).
2. Кожна група має обговорити можливі варіанти та прийти до спільного рішення.
3. Після виконання завдання учні презентують свої рішення, обговорюють, як вони взаємодіяли у команді і що допомогло досягти результату.

Вправа: «Друг на день».

Мета: покращити соціальну взаємодію та адаптацію через тимчасове партнерство.

Етапи:

1. Кожен учень отримує тимчасового «друга на день», з яким вони будуть разом працювати на уроках, допомагати одне одному та спілкуватися.
2. Наприкінці дня учні діляться своїм досвідом: як вони взаємодіяли, що нового дізналися про партнера, які труднощі виникли та як вони їх подолали.
3. Обговорюється, як можна використовувати навички співпраці в повсякденному житті.

Навчальна мотивація у молодших школярів є ключовим чинником, що впливає на їх освітній процес і успіхи. Вона визначає готовність учнів

до засвоєння нових знань і навичок, а також активність у навчанні. Мотивація може бути як внутрішньою, так і зовнішньою: перша пов'язана з особистими інтересами та прагненнями, а друга - з оцінками, похвалою від вчителів і батьків [3]. Залучення цікавих та різноманітних форм навчання, таких як ігри та проекти, може суттєво підвищити рівень навчальної мотивації. Важливо також створити позитивне освітнє середовище, де учні відчуватимуть підтримку і зможуть вільно висловлювати свої думки. Проблеми з мотивацією можуть призводити до погіршення успішності та зниження інтересу до навчання, тому педагогічні стратегії, що будуть спрямовані на підтримку та розвиток мотивації, є необхідними для забезпечення ефективного освітнього процесу.

Стратегії:

- Інтерактивні методи навчання: використання ігрових елементів та технологій, які роблять навчання більш цікавим та залучаючим.
- Система винагород: запровадження системи заохочень за досягнення в навчанні, що підвищує навчальну мотивацію учнів.

Вправа: «Зірковий учень».

Мета: підвищити мотивацію через визнання досягнень та підтримку.

Етапи:

1. Вчитель щоденно обирає «зіркового учня», який найкраще впорався із завданням або проявив старанність.
2. Наприкінці дня цей учень отримує невеликий символічний приз (наприклад, наклейку або сертифікат похвали).
3. Відбувається обговорення, що саме допомогло досягти результату, як старанність та наполегливість впливають на успіх.

Вправа: «Моя ціль на тиждень».

Мета: розвивати навички самостійного планування та підвищити мотивацію через досягнення поставлених цілей.

Етапи:

1. Кожен учень ставить перед собою одну невелику навчальну ціль на тиждень (наприклад, покращити читання, вирішити певну кількість задач).
2. Протягом тижня учні працюють над досягненням цієї цілі, отримуючи підтримку від вчителя та однокласників.
3. Наприкінці тижня учні обговорюють свої результати, діляться труднощами та тим, що їм допомогло досягти мети.

Психологічна стійкість молодших школярів є важливим фактором, що впливає на їх здатність адаптуватися до змін і долати труднощі. Ця якість дозволяє учням ефективно справлятися зі стресом і викликами, які можуть виникати в освітньому процесі та поза ним [39]. Психологічна стійкість формується через підтримку з боку батьків та вчителів, а також через розвиток навичок саморегуляції, позитивного мислення та соціальної взаємодії. Учні, які володіють високим рівнем стійкості, здатні краще справлятися з невдачами, зберігаючи при цьому мотивацію до навчання. Важливою умовою розвитку цієї якості є створення сприятливого емоційного клімату в освітньому середовищі, де учні можуть вільно висловлювати свої переживання та отримувати підтримку. У разі недостатньої психологічної стійкості можуть виникати проблеми з навчанням і міжособистісними відносинами, тому важливо вчасно звертати увагу на ці аспекти і надавати необхідну допомогу.

Стратегії:

- Розвиток навичок подолання: навчання учнів стратегіям подолання труднощів і стресу, що підвищує їхню психологічну стійкість.
- Позитивна психологія: включення в освітній процес технік позитивної психології, які допомагають учням зосереджуватись на позитивних аспектах і успіхах.

Вправа: «Щоденник подяки».

Мета: розвивати позитивне мислення та підвищувати психологічну стійкість через відчуття вдячності.

Етапи:

1. Кожен учень веде щоденник, у якому щоденно записує три речі, за які він вдячний.
2. Раз на тиждень учні діляться однією річчю, що викликала у них найбільше позитивних емоцій.
3. Відбувається колективне обговорення, як вдячність допомагає краще долати стресові ситуації та зберігати позитивний настрій.

Вправа: «Скринька стійкості».

Мета: формувати психологічну стійкість через підготовку до стресових ситуацій.

Етапи:

1. Учні створюють «скриньку стійкості», в яку вони кладуть записки з позитивними думками, корисними порадами або спогадами про ситуації, де вони впоралися зі складнощами.
2. Коли учні відчувають стрес або занепокоєння, вони дістають одну з записок і читають її для підбадьорення.
3. Наприкінці заняття учні обговорюють, як цей метод допомагає зберігати впевненість та стійкість у складних ситуаціях.

Впровадження цих стратегій у освітній процес дозволило створити безпечне освітнє середовище, що сприятиме зниженню емоційної тривожності, поліпшенню фізичного та психічного здоров'я учнів, а також підвищенню їх навчальної мотивації та психологічної стійкості. На нашу думку, це стане основою для розвитку адаптивності учнів і дозволить їм успішно справлятися з викликами, що виникають у воєнних умовах.

2.4. Контрольні результати експерименту з організації безпечного освітнього середовища в умовах НУШ.

Наприкінці дослідницької роботи була проведена контрольна діагностика у класі, де проходив експеримент. Контрольний експеримент здійснювався за такою ж методикою, що й констатувальний. Детальне порівняння результатів констатувального та контрольного етапів дослідження емоційного комфорту учнів:

1. *Емоційна тривожність (рис. 2.6.):* високий рівень підвищився з 21% до 50%. Це свідчить про покращення емоційного стану учнів, які стали менш схильними до переживань під час контрольних робіт та усних відповідей. Кількість учнів з середнім рівнем зменшилася з 47% до 40%, що свідчить про їхнє підвищення до високого рівня і зменшення помірної тривожності, яка раніше ускладнювала зосередження на навчанні. Кількість учнів з низьким рівнем зменшилася з 32% до 10%, що свідчить про ефективність впроваджених заходів, таких як групові обговорення та релаксаційні практики, що дозволили учням відчувати себе більш комфортно під час навчання.

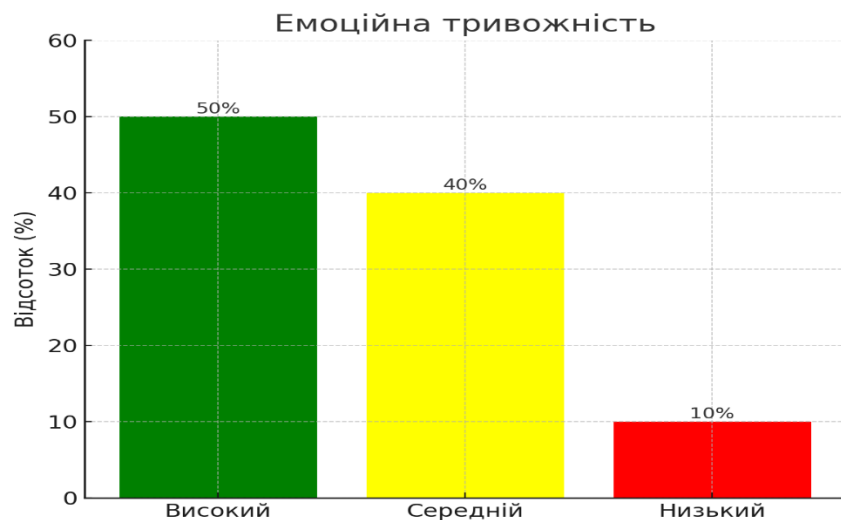

Рис. 2.6. Рівень емоційної тривожності учнів на констатувальному та контрольному етапах дослідження.

2. *Фізіологічні прояви стресу (рис. 2.7.):* високий рівень підвищився з 26% до 45%, що свідчить про зниження фізичних симптомів стресу серед учнів. Середній рівень зменшився з 42% до 40%, що показує, що

учні менше відчувають вплив стресових ситуацій на фізичний стан. Кількість учнів з низьким рівнем зменшилася з 32% до 15%, вказуючи на те, що більшість дітей успішно справляються з навчальними навантаженнями без значних фізіологічних проявів стресу.

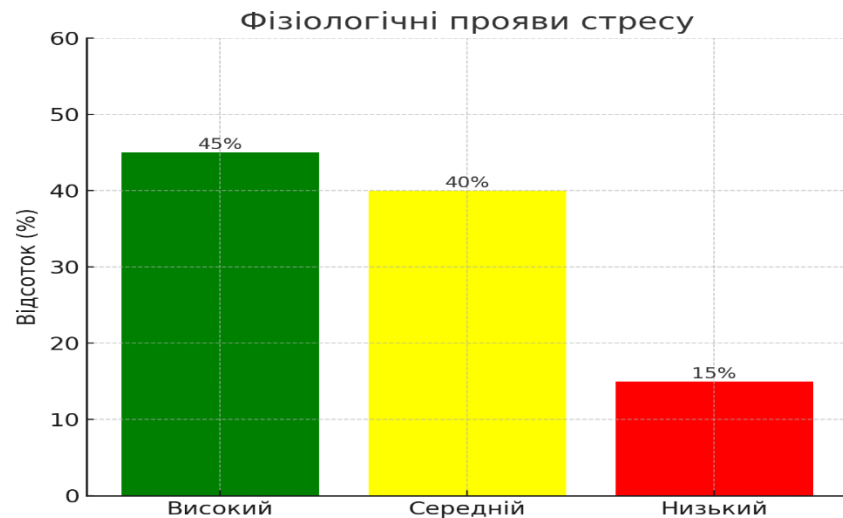

Рис. 2.7. Фізіологічні прояви стресу учнів на констатувальному та контрольному етапах дослідження.

3. Соціальна адаптація (рис. 2.8.): високий рівень підвищився з 15% до 35%, що свідчить про те, що діти стали більш відкритими до спілкування і активно налагоджують контакти з однолітками. Середній рівень зменшився з 53% до 50%, вказуючи на те, що учні стали менш невпевненими у нових ситуаціях. Кількість учнів з низьким рівнем зменшилася з 32% до 15%, що свідчить про покращення взаємодії учнів з однокласниками та зменшення соціальної ізоляції.

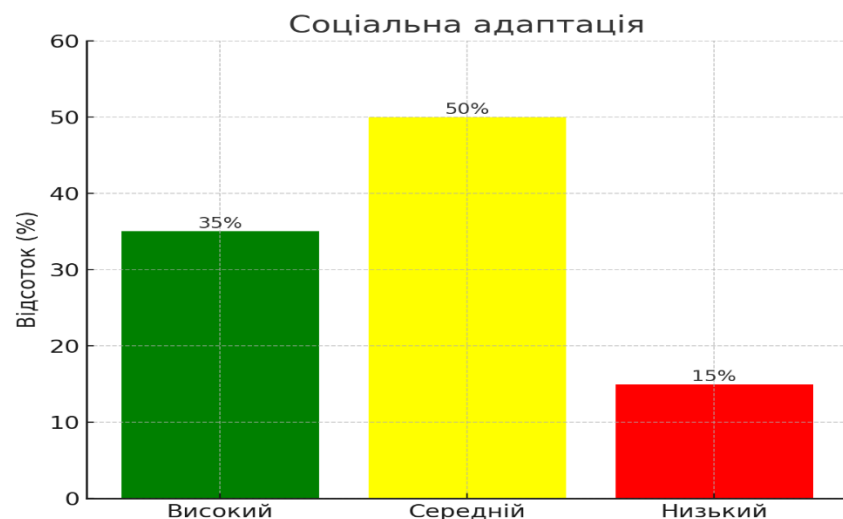

Рис. 2.8. Соціальна адаптація учнів на констатувальному та контрольному етапах дослідження.

4. *Навчальна мотивація (рис. 2.9.):* високий рівень збільшився з 37% до 50%, що свідчить про підвищення зацікавленості учнів до навчання та активну участь у освітньому процесі. Середній рівень зменшився з 32% до 25%, вказуючи на те, що менше учнів потребує додаткової підтримки. Кількість учнів з низьким рівнем зменшилася з 31% до 25%, що вказує на позитивні зміни в мотивації учнів до навчання.

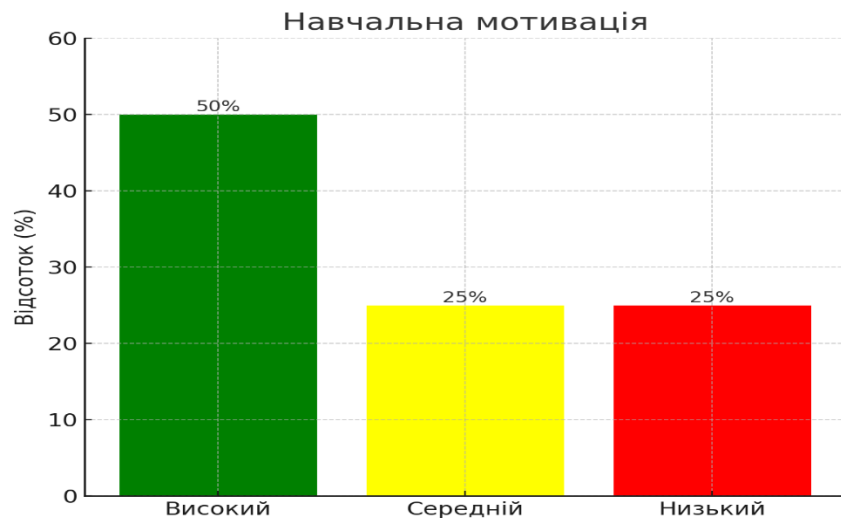

Рис. 2.9. Навчальна мотивація учнів на констатувальному та контрольному етапах дослідження.

5. *Психологічна стійкість (рис. 2.10.):* високий рівень збільшився з 21% до 40%, що свідчить про зростання здатності учнів долати труднощі та стресові ситуації. Середній рівень зменшився з 58% до 50%, що свідчить про поліпшення в адаптації до змін. Кількість учнів з низьким рівнем зменшилася з 21% до 10%, що вказує на те, що учні стали більш стійкими до невдач і ефективніше використовують стратегії подолання стресу.

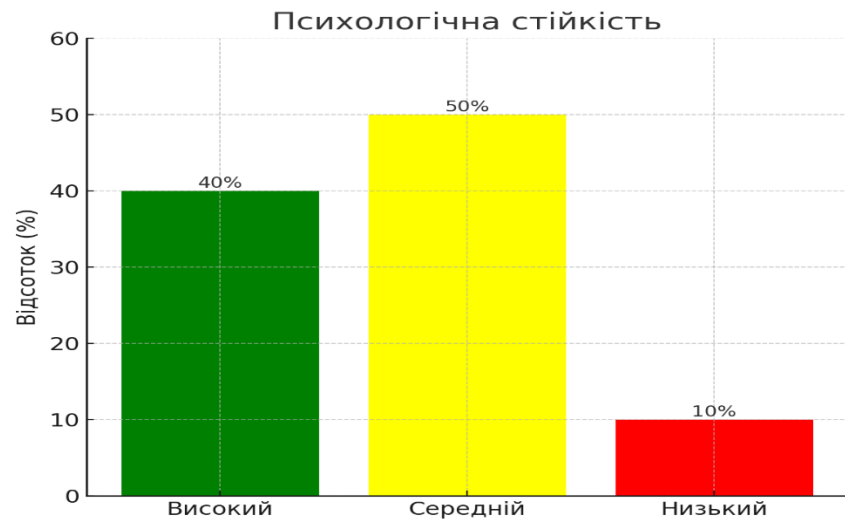

Рис. 2.10. Психологічна стійкість учнів на констатувальному та контрольному етапах дослідження.

Отже, результати контрольної діагностики свідчать про покращення емоційного комфорту молодших школярів після впровадження спеціалізованих вправ та підходів у освітній процес. У порівнянні з констатувальним етапом, на контрольному етапі відзначено значне зростання високого рівня емоційного комфорту до 43.9% (8 учнів) при одночасному зменшенні кількості учнів з низьким рівнем до 21.1% (3 учні). Це вказує на те, що вжиті заходи сприяли розвитку позитивного емоційного клімату в класі, що, в свою чергу, підвищило мотивацію та активність учнів у навчанні. У таблиці 2.5 представлено порівняння результатів констатувального та контрольного етапів експерименту, які були проведені з метою оцінки рівня емоційного комфорту освітньому середовищі.

Таблиця 2.5.

Порівняння рівнів емоційного комфорту молодших школярів на констатувальному та контрольному етапах дослідження.

Рівень емоційного комфорту	Констатувальний етап (учні, %)	Контрольний етап (учні, %)
Низький рівень	7 учнів (33.7%)	3 учні (15%)
Середній рівень	8 учнів (36.8%)	8 учнів (41,1%)

Високий рівень

5 учнів (26.5%)

8 учнів (43.9%)

Після реалізації спеціальних методик, результати контрольного етапу підтвердили позитивні зміни: високий рівень емоційного комфорту збільшився до 43.9%, середній збільшився до 41.1%, а низький рівень зменшився до 15%. Ці зміни свідчать про ефективність застосування новітніх підходів у освітньому процесі, які допомогли підвищити емоційний комфорт учнів, адаптацію до умов навчання та загальну мотивацію. Отже, результати дослідження підтверджують важливість створення безпечного освітнього середовища для молодших школярів в умовах сучасних викликів.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети, завдань дослідження та проведеного аналізу експериментальних даних, ми дійшли наступних висновків:

1. *Визначено поняття безпечного освітнього середовища, його сутність та основні компоненти.* Безпечне освітнє середовище - це комплекс умов, створених для забезпечення фізичної, психологічної та соціальної безпеки всіх учасників освітнього процесу. Воно включає не лише захист від фізичних загроз і травматизму, а й атмосферу довіри та підтримки, що сприяє емоційному комфорту учнів. Основні компоненти безпечного середовища охоплюють захист від булінгу, соціальну рівність та інформаційну безпеку, включаючи захист від негативного впливу медіа. Законодавство, зокрема Закон України «Про освіту», регламентує право учнів на безпечні умови навчання, підкреслюючи важливість створення комфортного простору. Таким чином, безпечне освітнє середовище є ключовою умовою для ефективного навчання та розвитку дітей в Україні, особливо в умовах війни.

2. *Вивчено методи та умови організації безпечного освітнього середовища в умовах Нової української школи (НУШ).* Організація безпечного освітнього середовища в умовах Нової української школи є комплексним процесом, що вимагає впровадження різноманітних методів та умов. **Методи:**

1. **Соціально-емоційне навчання:** дозволяє розвивати у учнів відповідальність, емпатію та комунікативні навички.

2. **Активні навчальні методи:** використання групових обговорень, рольових ігор та проектних завдань сприяє формуванню критичного мислення та навичок співпраці.

3. **Тренінги для вчителів:** проведення тренінгів та семінарів для педагогів щодо ефективних підходів до управління класом, взаємодії з учнями та вирішення конфліктів зміцнює професійну підготовку.

4. **Залучення учнів до формування правил поведінки:** цей метод підтримує розвиток відповідальності та самосвідомості учнів, допомагаючи їм відчувати свою значущість у навчальному середовищі.

Умови:

1. **Фізичні умови:** створення комфортних і безпечних приміщень (якісне освітлення, вентиляція, бомбосховища, організація навчального простору) сприяє зниженню рівня стресу та покращує концентрацію учнів.

2. **Психологічні умови:** наявність підтримки психологічної служби в школі створює атмосферу довіри, де учні можуть вільно висловлювати свої почуття та отримувати допомогу у разі необхідності.

3. **Співпраця з батьками та громадою:** активне залучення батьків до освітнього процесу формує стабільну підтримку для учнів, що є важливим аспектом у забезпеченні безпеки та розвитку.

Таким чином, реалізація цих методів і умов не лише забезпечує безпеку учнів, а й сприяє їх всебічному розвитку та формуванню позитивної особистісної ідентичності. Впровадження зазначених підходів у практику є запорукою успішної діяльності освітніх закладів у сучасному світі.

3. *Розроблено критерії, показники та рівні емоційного комфорту молодших школярів в умовах війни.* На основі аналізу отриманих результатів та науково-педагогічної літератури було розроблено критерії та показники емоційного комфорту молодших школярів в умовах війни. Критерії включають:

- Емоційна тривожність: оцінює рівень тривоги та занепокоєння учнів, зокрема у контексті навчання в умовах війни.
- Фізіологічні прояви стресу: фокусується на фізичних симптомах

стресу, таких як головний біль і проблеми зі сном.

- Соціальна адаптація: вивчає взаємодію учнів з однокласниками та вчителями у нестабільних умовах.
- Навчальна мотивація: оцінює зацікавленість учнів у навчанні та їхню активність.
- Психологічна стійкість: вимірює здатність учнів адаптуватися до стресових ситуацій та відновлюватися після невдач.

Також були визначені рівні сформованості емоційного комфорту, які відображають різні аспекти психологічного стану учнів. Високий рівень вказує на стабільний емоційний комфорт, середній - на помірну тривожність, а низький - на високий рівень стресу, що заважає навчанню. Розроблені критерії та рівні емоційного комфорту молодших школярів забезпечують можливість систематичного моніторингу їхнього психоемоційного стану в умовах війни, що, в свою чергу, дозволяє коректувати освітній процес відповідно до потреб учнів та створювати підтримувальне освітнє середовище.

4. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено шляхи організації безпечного освітнього середовища в умовах НУШ. У рамках спеціалізованої організаційно-педагогічної діяльності було проведено комплексне дослідження з метою організації безпечного освітнього середовища для молодших школярів в умовах Нової української школи (НУШ). Дослідження включало теоретичне обґрунтування шляхів, що сприяють емоційному комфорту учнів, а також практичну реалізацію спеціальних вправ і стратегій.

Нами запропоновано шляхи, що сприяють формуванню безпечного освітнього середовища та емоційного комфорту учнів початкової школи:

- психологічна підтримка;
- когнітивно-поведінкова терапія;
- фізична активність та релаксаційні техніки;
- інтерактивні методи навчання та групові проєкти;

- розвиток навичок подолання труднощів і стресу.

Контрольна діагностика показала значні позитивні зміни в емоційному комфорті учнів. Високий рівень емоційного комфорту збільшився з 26.5% (5 учнів) на констатувальному етапі до 43.9% (8 учнів) на контрольному, що свідчить про ефективність впроваджених вправ і підходів. Кількість учнів з низьким рівнем емоційного комфорту зменшилася з 33.7% (7 учнів) до 15% (3 учні), що свідчить про покращення загального емоційного клімату в класі.

Таким чином, результати дослідження підтверджують важливість створення безпечного освітнього середовища для молодших школярів в умовах сучасних викликів. Впровадження спеціальних підходів у освітній процес сприяє не лише емоційному комфорту учнів, а й їхній соціалізації та активності у навчанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки: довідник.
URL: <http://surl.li/eypwq>
2. Бібік Н. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2017. 206 с.
3. Биков В.Ю. Навчальне середовище сучасних педагогічних систем URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp1/Bykov.pdf
4. Бондарчук О. І. Психологічна безпека освітнього середовища: сутність та умови створення. К.: 2018. 24 с.
5. Боярська-Хоменко А. В. Підтримка психоемоційного здоров'я педагога як запорука психологічного комфорту учнів. Київ: ЦП «Компринт», 2019. С. 9–12.
6. Варивода К. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх вчителів до створення психологічно безпечного освітнього середовища. Молодий вчений, 2017. №9.1, с. 17-20.
7. Водолазська Т. Освітнє середовище як «третьій учитель». Імідж сучасного педагога, 2018. №4. С. 10-12. URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/135715/136753>
8. Гаркуша С. В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: теоретико-методичний аспект: монографія. Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2014. 392 с.
9. Гонтаровська Н. Освітнє середовище як фактор розвитку особистості дитини. Київ: Дніпро-VAL, 2010. 623 с.
10. Горлова А. В. До питання профілактики важковиховуваності молодших школярів. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. Херсон: «Гельветика», 2015. Вип. 67. С. 442-446. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2015_67_84.
11. Жуковська Л. Психологічний комфорт як умова психічного здоров'я особистості Здоровий спосіб життя : зб. наук. ст. Львів, 2007.

Вип. 24. С. 18-21.

12. Захаренко О. А. Слово до нащадків. Київ: СПД Богданова А. М., 2006. 215 с.
13. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <http://surl.li/wcjkxz>
14. Закон України «Про освіту». URL: <http://surl.li/otreek>
15. Коваль Л. Організація інклюзивного середовища у закладі освіти. В: Інклюзивне навчання в Новій українській школі. Тербовля Київ: Інтерсервіс, 2018. с. 46-49.
16. Кириленко Н. М. Проблеми інформаційної безпеки освітнього середовища вищого навчального закладу. Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : III Міжнар. наук.- практ. конф. Львів: ЛДУ БЖД, 2012. Ч. 1. С. 149–151.
17. Князькіна Д. В., Подтикан І. В. Психолого-педагогічний супровід процесу формування безпечного освітнього. Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць IX Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогіка здоров'я». Чернігів. 2019. С. 100–103
18. Лук'янченко М. І. Педагогіка здоров'я: теорія і практика: монографія. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. 348 с.
19. Мелешко В. Особливості формування навчально-виховного середовища у сільській школі. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2014. № 15. с. 68-75.
20. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти: Затв. наказом Міністерства освіти і науки України 30.11.2020 №1480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1480729-20Text>
21. Мешко Г., Мешко О., Габрусєва Н. Стан емоційного благополуччя учнів у процесі навчання під час війни. Воєнні конфлікти

та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки: збірник тез II Міжнародної наукової конференції. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 15–18.

22. Мешко Г.М. Управління процесом формування соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі загальноосвітнього навчального закладу. Педагогічний альманах : Збірник наукових праць. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. Вип. 33. С. 237–243

23. Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи. 2018. URL: <http://surl.li/ciglsy>

24. Г.І.Назаренко, Н.О.Філіппова. Створення позитивного психоемоційного клімату в шкільному колективі. Методичний посібник для вчителів, психологів, керівників навчальних закладів. Харків: ХОНМІБО, 2008. 176 с.

25. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі. URL: <http://surl.li/qoibgj>

26. Нова українська школа. URL: <http://surl.li/cwanaz>

27. Обозова О. Психологічна безпека освітнього середовища. К.:Психолог, 2011. №10. С. 3–6.

28. Починок Є. А. Ергономічні умови формування безпечного освітнього середовища сучасної початкової школи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Формальна і неформальна освіта у вимірах педагогіки добра Івана Зязюна». Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. 79–81.

29. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: Указ Президента України від 25.05.2020 р. № 195/2020. URL: <http://surl.li/qkhpjn>

30. Про оптимізацію виконання заходів з підготовки закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах

воєнного стану: Лист МОН України від 26.07.2022 р. URL: <http://surl.li/rderuy>

31. Роціна С. Розвивальне освітнє середовище навчального закладу як умова особистісного розвитку учнів. К.: Педагогічний альманах, 2011. №1. С. 34-38.

32. Сироватко О. С. Підходи до формування здоров'язберігаючого середовища в закладі освіти. К.:Директор школи, 2009. № 38. С. 19–25.

33. Словник психолого-педагогічних термінів і понять/ упоряд.: Ю. В.Буган, В. І. Урусський. Тернопіль: «Астон», 2001. 176 с

34. Слюсаревський М.М. Психологічна безпека людини в онтологічному і гносеологічному вимірах. Київ: Талком, 2020. 318 с.

35. Сосновенко Н.В., Горленко В.М. Психологічно безпечне освітнє середовище ЗЗСО. Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення. Тернопіль: ТОКІШПО, 2023. С. 332-335.

36. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 1. 206 с.

37. Цимбалару А. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. Український педагогічний журнал, 2016. №1. С. 41-50.

38. Цюман Т., Бойчук Н. Кодекс безпечного освітнього середовища. Київ: 2018. 56 с.

39. Шевців З. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу. Р.: Рівненський державний гуманітарний університет, 2017. 44 с.

40. Шелевер О. В., Фізер В. С. Психологічна безпека освітнього середовища: психолого-педагогічний аспект. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2019. Вип. 67. Т.

1. С. 87-91.

41. Шуляр В. І. Нооосвітній безпековий ландшафт МОППО як життєвий простір суб'єктів освіти. Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення: збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Тернопіль: Школа управління, 2024. С. 3-15.

ДОДАТКИ

Додаток А.

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Трибушна Карина Юрївна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

25.09.2024

_____ (дата)

_____ (підпис)

Карина Трибушна
(ім'я, прізвище)

Додаток Б.

Методика діагностики рівню емоційного комфорту молодших школярів.

Мета методики: визначити рівень емоційного комфорту молодших школярів у контексті створення безпечного освітнього середовища в умовах війни, виявити фактори, які впливають на емоційний стан учнів, та розробити систему педагогічного впливу.

Опис методики: методика складається з комплексу діагностичних вправ, спрямованих на оцінку п'яти ключових критеріїв: емоційна тривожність, фізіологічні прояви стресу, соціальна адаптація, навчальна мотивація та психологічна стійкість.

Діагностичні вправи:

1. Емоційна тривожність:

Вправа 1: «Емоції на обличчі».

Мета: виявлення рівня емоційної тривожності учнів.

Інструкція для учня: на картках намалюй або напиши емоції, які ти відчуваєш (радість, страх, тривога). Потім покажи цю емоцію мімікою, а інші учні повинні вгадати, яка це емоція.

Завдання: поясни, яка емоція на твоєму обличчі та чому?

Вправа 2: «Страхи в коробці».

Мета: зниження емоційної тривожності через відкриту дискусію.

Інструкція для учня: напиши на маленьких папірцях свої страхи та поклади їх у коробку. Після цього ми разом обговоримо, що написано.

Завдання: поясни, які страхи ти поклав у коробку та чому?

2. Фізіологічні прояви стресу.

Вправа 3: «Симптоми на картках».

Мета: виявлення фізіологічних проявів стресу.

Інструкція для учня: намалюй або напиши на картках що ти відчуваєш коли нервуєш (головний біль, безсоння). Обговоримо, як ці симптоми впливають на твоє навчання.

Завдання: поясни, які симптоми ти відчуваєш, чи знаєш чому?

Вправа 4: «Релаксаційна вправа».

Мета: зменшення фізіологічних проявів стресу.

Інструкція для учня: разом ми проведемо коротку сесію дихальних вправ або простих розтяжок. Після цього поділися своїми відчуттями.

Завдання: поясни, як ти відчуваєшся після вправ?

3. Соціальна адаптація.

Вправа 5: «Дружба в колі».

Мета: виявлення рівня соціальної адаптації учнів.

Інструкція для учня: сядь у коло та по черзі називай позитивні якості своїх однокласників. Це допоможе створити атмосферу довіри.

Завдання: поясни, що хорошого ти можеш сказати про свого друга?

Вправа 6: «Рольові ігри».

Мета: оцінка соціальної адаптації через взаємодію.

Інструкція для учня: ми будемо розігрувати різні соціальні ситуації (знайомство, допомога другові) та обговорювати, як ви себе відчуваєте під час виконання ролей.

Завдання: поясни, які емоції ти відчуваєш під час гри?

4. Навчальна мотивація.

Вправа 7: «Що мене мотивує?».

Мета: виявлення рівня навчальної мотивації.

Інструкція для учня: намалюй малюнки або напиши про те, що тебе мотивує у навчанні. Потім представ свої роботи класу.

Завдання: поясни, що мотивує тебе в навчанні?

Вправа 8: «Навчальні мрії».

Мета: оцінка навчальної мотивації через особисті цілі.

Інструкція для учня: напиши свої навчальні мрії на папірцях, а потім склади їх у «дерево мрій». Обговоримо важливість навчання.

Завдання: поясни, яка твоя найбільша навчальна мрія?

5. Психологічна стійкість

Вправа 9: «Стратегії подолання».

Мета: виявлення психологічної стійкості.

Інструкція для учня: обери картки зі стратегіями подолання стресу (дихальні вправи, розмова з другом) і обговори, як і коли ти можеш їх використовувати.

Завдання: поясни які стратегії ти використовуєш, щоб подолати стрес?

Вправа 10: «Перемога над труднощами».

Мета: підвищення психологічної стійкості через саморефлексію.

Інструкція для учня: намалюй або напиши про ситуації, з якими ти успішно впорався, і які стратегії допомогли тобі це зробити.

Завдання: поясни, яка ситуація навчила тебе бути сильнішим?

Застосування цієї методики дозволить не лише виявити рівень емоційного комфорту молодших школярів, але й створити умови для їх розвитку, адаптації в навчальному середовищі та підвищення психологічної стійкості. Використання вправ сприяє формуванню відкритого діалогу між учнями і педагогами, що є важливим аспектом для забезпечення безпечного освітнього середовища.

Додаток В.

Конспекти уроків з акцентом на методи створення безпечного освітнього середовища.

Конспект заняття 1: Домашні тварини.

Тема уроку: «Домашні тварини. Як турбуватися про наших улюбленців?».

Мета: розширити знання учнів про домашніх тварин, розвивати комунікативні навички та емоційну стійкість, знизити рівень тривожності через співпереживання.

Завдання:

- Розвивати емоційний інтелект.
- Знизити емоційну тривожність шляхом обговорення турботи про домашніх тварин.
- Покращити соціальну адаптацію через колективні вправи.
- Створити психологічно безпечну атмосферу.

Методи створення безпечного освітнього середовища:

1. Зменшення емоційної тривожності: обговорення теми турботи про тварин допомагає учням висловлювати свої емоції, знижуючи рівень тривожності.

2. Покращення соціальної адаптації: колективна робота в групах дозволяє учням вільно взаємодіяти з однокласниками, покращуючи міжособистісні стосунки.

3. Підвищення психологічної стійкості: через обговорення учні вчаться підтримувати одне одного в ситуаціях, що потребують емоційної стійкості.

Хід заняття:

1. Вступна частина (5 хвилин):

Учитель запитує учнів про їхніх домашніх тварин, ставлячи запитання, що спрямовані на позитивні емоції.

Мотиваційна бесіда: як турбота про тварин допомагає нам бути відповідальними та зменшує стрес?

2. Основна частина (25 хвилин):

Вправа «Турботливий господар»:

Учні працюють у групах і створюють правила догляду за тваринами (знижує емоційну тривожність, підвищує навчальну мотивацію).

Кожна група презентує свої правила, які учитель хвалить, підкреслюючи значення турботи.

Інтерактивна гра «Маленький ветеринар»:

Учні уявляють себе ветеринарами і виконують рольові вправи, в яких доглядають за «тваринами» (м'якими іграшками). Це допомагає дітям відчувати емоційну безпеку і знижує рівень стресу.

3. Заключна частина (10 хвилин):

Підсумок уроку: обговорення того, як важливо турбуватися про тварин і підтримувати одне одного в класі.

Домашнє завдання: створити малюнок свого домашнього улюбленця або тварини, про яку хочеться піклуватися.

Конспект заняття 2: «Цікавинки із скриньки».

Тема уроку: «Осінь. Що ми знаємо про жовтень?»

Мета: покращити навички читання та усного мовлення, розвивати соціальну адаптацію та навчальну мотивацію через читання і обговорення тексту.

Завдання:

- Розвивати вміння висловлювати свої враження.
- Знижувати емоційну тривожність через цікаві осінні вправи.
- Сприяти кращій соціальній адаптації через колективну діяльність.

Методи створення безпечного освітнього середовища:

1. Покращення навчальної мотивації: інтерактивні завдання, які викликають інтерес до тексту, підвищують мотивацію до навчання.

2. Зменшення фізіологічних проявів стресу: позитивне налаштування та захопливий контент (осінь, природа) допомагають учням краще справлятися з навчальними навантаженнями.

3. Підтримка психологічної стійкості: колективні справи сприяють розвитку емоційної підтримки в класі.

Хід заняття:

1. Вступна частина (5 хвилин):

Обговорення осінніх змін: які зміни учні помітили у природі?

Запитання для зниження тривожності: Яка ваша улюблена осіння активність? Чому ви любите осінь?

2. Основна частина (25 хвилин):

Читання тексту «Жовтневі цікавинки»:

Учні по черзі читають текст, у якому описуються цікаві факти про осінь. Після читання учні діляться своїми враженнями, що сприяє розвитку емоційної стійкості та аналізу тексту.

Гра «Осінні секрети»:

Учні грають у гру, де мають вгадати, який факт про осінь є правдивим, а який вигаданим (гра покращує соціальну адаптацію та знижує стрес).

3. Заключна частина (10 хвилин):

Підсумки уроку: що нового дізналися про осінь і чому це корисно для нашого настрою?

Домашнє завдання: написати маленьку розповідь або малюнок про осінній день.